

פרק כב (פסוקים א-כח) / ברוריה בן-דוד (וייס)

אחרי שכן הדד נכנע לאחאב חלפו שלוש שנים ללא מלחמה בין ארם וישראל.

מה גרם להתחדשות המלחמה?

למרות הבטחת בן הדד לאחאב לאחר מפלתו באפק להשיב לו את כל הערים שלקח אביו מאת עמרי "הערים אשר לקח אבי מאת אביך אשיב" (כ לד). החזיק עוד ברמות גלעד הבצורה. רמות גלעד עיר ידועה במקרא מימי המדבר והכיבוש (דב' ד מג ; יהו' כ ח), נפלה לנחלה לשבט גד (יהו' כא לח). משה הועיד את רמות גלעד להיות עיר מקלט (דב' ד מג). בימי שלמה שימשה כעיר ראשית של ניצבות (ד יג). "ניצבות" הכוונה לאחת משתים עשרה ערי המנהל האזרחי.

חדלו יחסי האיבה בין ממלכת ישראל וממלכת יהודה. לחיזוק הקשרים בין שתי הממלכות השיא אחאב את עתליה בתו ליורם בן יהושפט (מל"ב ח יח כו; דה"ב יח א). חז"ל דרשו שיהושפט עצמו נשא את בת עמרי אחות אחאב לאישה, כך שיהושפט היה גיסו של אחאב וגם מחותנו.

באיזו הזדמנות עורר אחאב את בעיית רמות גלעד?

כשיהושפט מלך יהודה ביקר בשומרון. מלך ישראל אמר לעבדיו : "הידעתם כי לנו רמת גלעד, ואנחנו מחשים מקחת אתה מיד מלך ארם? ויאמר אל יהושפט : התלך אתי למלחמה רמת גלעד?" (פס' ג-ד). כלומר: העיר רמות גלעד שלנו היא ואין אנו עושים שום פעולה להשיב אותה מיד מלך ארם, והואיל ותשובת שריו הייתה חיובית פנה ליהושפט וביקשו להיות לו לעזר במלחמה.

מה הייתה תשובת יהושפט?

"כמוני כמוך, כעמי כעמך, כסוסי כסוסך" (פס' ד). הוא ידע שאם יכניע בן הדד את ישראל יעלה גם על יהודה. מפנה גדול לטובה חל ביחסים בין ישראל ויהודה. בימי ירבעם ורחבעם, ובימי אסא ובעשא שררו יחסי איבה בין שתי הממלכות, עד כדי כך שאסא מלך יהודה הזמין את מלך ארם לתקוף את בעשא מלך ישראל.

מה השפיע על אחאב בהחלטתו לצאת למלחמה על ארם?

ממלכת ישראל התחזקה. ארם נחלשה ע"י שתי מפלותיה. ברית האחוה בין ישראל ויהודה חיזקה את שתי הממלכות. מלכות ישראל התעשרה במשך השנים שעברו מימי מלחמת ארם. בכרית שנכרתה בין ארם וישראל החזיר בן הדד לישראל את רוב הערים שהארמים כבשו בימי עמרי, ובמקום השווקים שהוכרח עמרי להעמיד לרשות ארם בשומרון התחייב עתה מלך ארם להעמיד לרשות ישראל חוצות (שווקים) בדמשק, ע"י כך ניתנה לאחאב יד בפיקוח על דרכי המסחר שחברו את ארץ ישראל עם סוריה וארצות נהר הפרת. ישראל

זכתה לרווחה כלכלית. אותותיה של רווחה זו אנו מוצאים גם בשרידי הבניינים מאותה תקופה בייחוד בשומרון. בימי המצור על שומרון ומלחמת אפק לא היה לאחאב כוח צבאי גדול. בכתובת אשורית מצוין קרב קרקר (כמאתיים ושבעים שנה לפני חורבן בית ראשון). הקרב התרחש ליד העיר קרקר שבצפון מערב סוריה של היום. השתתפו בו שלמנאסר השלישי מלך אשור וברית של 12 מלכים מקומיים שקיוו להדוף את התרחבות האימפריה האשורית לכיוון מערב (הקרב לא מצוין בספר מלכים). מכתובת זאת נובע שהיה לאחאב חיל הרכב הגדול ביותר באזור. לפי התיאורים מלך ארם דמשק יצא בראש 1200 רכב מלחמה, 1200 סוסי רכיבה, 20000 רגלים. בעל הברית השני במלחמה זו מלך חמת יצא בראש 700 רכב מלחמה, 700 סוסי רכיבה, 10000 רגלים, ואילו אחאב בין הברית השלישי יצא בראש 2000 רכב מלחמה ו-10000 רגלים. לאחאב היה מקום נכבד ביותר במלחמה זו. לעושר כזה בציוד יכול היה אחאב להגיע לאחר שהשלטון על דרכי המסחר היה ברשותו.

מה ביקש יהושפט?

יהושפט היה ירא ה', על כן ביקש לדרוש את דבר ה'. הוא אמר לאחאב שאל בנביא אם ראוי ללכת אל רמות גלעד למלחמה.

כיצד הגיב אחאב על דרישת יהושפט?

הוא קיבץ ארבע מאות נביאים המדברים כביכול בשם ה', אבל מכוונים נבואתם לדעתם ולרצונם של השואלים. אחאב שאל אותם: "האלך על רמת גלעד למלחמה אם אחדל?" (פס' ו). נביאי השקר נבאו פה אחד על ניצחון גדול במלחמה.

נבואתם שנאמרה פה אחד לא מצאה חן בעיני יהושפט. הוא חשד בהם. לא בטח בדברי נבואתם וביקש להתייעץ עם נביא אמת.

מה שאל את אחאב?

"האין פה נביא לה' עוד ונדרשה מאותו?" (פס' ז). האין פה עוד נביא אחד ונדרשה ממנו את דבר ה'. מפני כבודו של אחאב לא אמר בפירוש כי נביאי שקר הם (רד"ק).

אחאב הזכיר בחוסר רצון את מיכיהו בן ימלה. "ואני שנאתיו, כי לא יתנבא עלי טוב, כי אם רע" (פס' ח). "כי כל ימיו לרעה" (דה"ב יח ז).

מיכיהו בן ימלה הוכיח קשות את אחאב על אשר שילח בשלום את מלך ארם וחידיש עמו את הברית (כ מב).

יהושפט ענה לאחאב אל תחשוד בנביא שיבשר תמיד רעה הוא יאמר מה שישים ה' בפיו.

לכבודו של יהושפט הסכים אחאב להזמין את מיכיהו.

היכן התקיימה ההתייעצות עם מיכיהו?

בפתח שער שומרון שם ישבו אחאב מלך ישראל ויהושפט מלך יהודה בבגדי מלכות. הם ישבו בגורן (במעגל) במקום הדיון של זקני העיר. חז"ל דרשו שהמלכים ואנשיהם ישבו דוגמת הסנהדרין בצורה של מעין גורן עגולה (חולין ה' ע"א), וכל הנביאים מתנבאים לפניהם. חזרו על לשון נבואתם: "עלה רמת גלעד והצלח, ונתן ה' ביד המלך" (פס' יב).

צדקיה בן כנענה שהיה כנראה ראש חבורת נביאי השקר הרכיב לראשו קרני ברזל, קרניים עשויות ברזל אלה שימשו סמל לכוח ולעצמה. "ויאמר: כה אמר ה' באלה תנגח את ארם עד כלתם" (פס' יא). תכה את ארם כאילו בקרני ברזל עד שתשמידם כליל. גם נביאי אמת נהגו להיעזר בסמלים כדי להמחיש את תוכן נבואתם. ארבע מאות חבריו הנביאים חזרו על נבואתם: "עלה רמת גלעד" והוסיפו על דבריהם הראשונים "והצלח".

השליח שהלך לקרוא למיכיהו ניסה לשדלו. היה גם אתה נביא טוב. "יהי נא דבריך כדבר אחד מהם ודברת טוב" (פס' יג). ותנבא כארבע מאות הנביאים להצלחת המלחמה ברמות גלעד.

האם הצליח השליח להשפיע על מיכיהו?

לא, זה ההבדל בין נביא אמת לנביא שקר, מיכיהו אמר: "חי ה' כי את אשר יאמר ה' אלי אתו אדבר" (פס' יד).

תשובתו של מיכיהו לשאלת אחאב "הנלך אל רמת גלעד למלחמה אם נחדל?" הייתה בלתי צפויה. מדוע?

מיכיהו דיבר בסגנון יתר הנביאים דרך היתול: כל הנביאים אמרו שתצליח "עלה והצלח". גם רד"ק כותב: בדרך היתול אמר לאחאב כדרך שאר הנביאים. אחאב שאלו בלשון רבים "הנלך אל רמת גלעד למלחמה אם נחדל?" (פס' טו). מיכיהו השיבו בלשון יחיד עלה והצלח, אולי ביקש לרמוז ליהושפט שאל לו להצטרף למסע מלחמה זה.

"ויאמר אליו המלך: עד כמה פעמים אני משבעך אשר לא תדבר אלי רק אמת בשם ה'" (פס' טז). אחאב הרגיש בעצמו בהיתול ובלעג ורק כאשר השביעהו אחאב כי ידבר רק בשם ה' אז הגיד לו את החזון שראה.

מה ניבא מיכיהו לאחאב?

מיכיהו הכחיש את דברי נביאי השקר. מיכיהו אמר שהוא ראה במראה הנבואה את כל שבטי ישראל נפוצים אל ההרים (השתמש בלשון הרים אולי בגלל שהמלחמה עמדה להיערך בהר גלעד), כצאן אשר אין להם רועה, סמל לתבוסה.

יסודו של החיזיון בדברי משה בשעה שביקש מה' למנות לישראל "איש על העדה" ככתוב: "ולא תהיה עדת ה' כצאן אשר אין להם רעה" (במ' כז יז). "ויאמר ה': לא אדנים לאלה, ישובו איש לביתו בשלום" (פס' יז). רמז שאחאב ייהרג במלחמה, לא אמר זאת במפורש כי רצה לחלוק כבוד למלכות (רלב"ג). אחרי שהמלך ייהרג העם יישאר בלי אדון. המילה "אדנים" באה לפעמים ברבים, ריבוי כבוד לאדון. למרות שיהיו דומים לצאן ללא רועה ישובו כולם לביתם בשלום. רד"ק כתב שמישראל מתו במלחמה זו מעטים. הייתה זאת רק נבואת מוות לאחאב שעתיד ליפול במלחמה.

אחאב לא האמין לדברי נביא האמת. מה אמר ליהושפט?
ידעתי מראש שמיכיהו יבשר רעה ולכן אין לראות בדבריו המתנגדים לדברי יתר הנביאים דברי ה'.

כיצד הגיב מיכיהו לדברי אחאב?

גזר דינו של אחאב כבר נחרץ למות במלחמה. מיכיהו מתאר זאת במשל. לתיאור כזה אין אח ורע במקרא. פמליה של מעלה עומדת ליד כיסא הכבוד ומתקבלת החלטה באסיפת צבא השמים על המעשה שיעשה למטה. ה' שואל את פמלייתו מי יפתה את אחאב לקבל החלטה לצאת למלחמה כדי שייפול ברמות גלעד. דרשו חז"ל: אין הקב"ה עושה דבר אלא אם הוא נמלך בפמליה של מעלה (סנהדרין לח ע"ב). מבין כל צבא השמים הרוח אמר: "אני אפתנו". רוח הכוונה למלאך שמתפקידו להסית ולפתות בני אדם למעשה שטות ודבר עברה. ככתוב: "עשה מלאכיו רוחות" (תה' קד ד). (חז"ל אמרו: "אין אדם עובר עברה אלא אם נכנסה בו רוח שטות" סוטה ג ע"א). הרוח אמרה שהיא תפתה את נביאי אחאב שינבאו כולם נבואת שקר. לפי חז"ל "הייתה זו רוחו של נבות היזרעאלי" (סנהדרין פט ע"א). ה' אמר לרוח: "תפתה וגם תוכל, צא ועשה כן" (פס' כב). מיכיהו אומר לאחאב בנימה של זלזול: "הנה נתן ה' רוח שקר בפי כל נביאיך אלה, וה' דבר עליך רעה" (פס' כג). לא אני דברתי עליך רעה, אלא ה' הוא שדיבר וגזר שתיפול ברמות גלעד. צדקיהו בן כנענה ביזה את מיכיהו כאשר סטר על לחיו. ככתוב: "פערו עלי בפיהם, בחרפה הכו לחיי" (איוב טז י), "יתן למכהו לחי, ישבע בחרפה" (איכה ג ל). צדקיהו האשים את מיכיהו שהוא נביא שקר, ובהיתול שאל את מיכיהו באיזו דרך עברה אליך רוח ה' מאתי (אשר בי), כי רק אני זכיתי לרוח ה'.

מה ענה לו מיכיהו?

ביום אשר תאלץ להיחבא, ביום תבוסת ישראל כאשר ידעו הכול כי נביא שקר אתה ויראו בכך סיבת התבוסה ומות המלך, כי בישרת לו ניצחון וגרמת לכך שיצא למלחמה, תראה כי צדקתי בדבריי.

מה עשה אחאב?

אחאב ציווה את הסריס שהביא את מיכיהו, להשיב את מיכיהו לשני האנשים שהיו ממונים על ענייני הביטחון הפנימי של שומרון עיר הבירה, אמון שר העיר ויואש בן המלך. יש להסיק מכך שמיכיהו היה אסור בבית הכלא גם קודם לכן, בגלל נבואת הזעם שניבא לאחאב אחרי שחרור בן הדד. "ואמרת : כה אמר המלך: שימו את זה בית הכלא". במשפט "שימו את זה" יש נימה של זלזול (כי לא הזכיר שמו). "והאכלהו לחם לחץ ומים לחץ עד באי בשלום" (פס' כז). בהיות מיכיהו בבית הכלא יקבל כמות זעומה של לחם ומים. מיכיהו עונה לאחאב אם תשוב בשלום מן המערכה ידעו כי אני נביא שקר ולא דיבר ה' באמצעותי. "שמעו עמים כלם". מיכיהו אומר זאת בקול רם כדי שכל ההמון הרב שעמד שם ישמע את דבריו.

פרק כב (פסוקים כט-מ)

אחאב חשש מנבואת מיכיהו. הוא נקט אמצעי זהירות. **כיצד?** אחאב החליט להתחפש ולהילחם כחייל פשוט. יש להניח כי הייתה ידועה לאחאב פקודתו של מלך ארם לשרי הרכב "לא תלחמו את קטן ואת גדול, כי אם את מלך ישראל לבדו" (פס' לא). במחנה המלחמה שערכו חילות ישראל סמוך לרמות גלעד התנהלה שיחה "ויאמר מלך ישראל אל יהושפט : התחפש ובא במלחמה ואתה לבש בגדיך". המשפט משובש ויש להבין שאחאב אמר ליהושפט אני אתחפש בצאתי למלחמה, אבל אתה אינך צריך לשנות את מלבושיך.

מדוע ציווה מלך ארם להכות את מלך ישראל בלבד?

בהריגת המלך המפקד על הצבא או בנפילתו בשבי ניתן להכריע את הקרב ללא אבדות מרובות, ובמותו של מלך ישראל יבוטלו כל הוויתורים שעשה בן הדד לאחאב אחר התבוסה באפק, וכך ייקום באחאב את תבוסתו וכניעתו באותה מלחמה.

סכנה גדולה נשקפה ליהושפט מלך יהודה. כיצד?

שרי הרכב הארמים גילו אותו משום שהיה לבוש בגדי מלכות, סברו שהוא מלך ישראל. התקרבו אליו הקיפו אותו מכל עבריו, כדי להילחם בו "ויזעק יהושפט" (פס' לב) בדה"ב כתוב : "ויזעק יהושפט וה' עזרו" (דה"ב יח לא), מכאן למדים שהכוונה שיהושפט התפלל והוא ניצל בזכות הזעקה (התפילה). פירוש אחר זעק לאנשי יהודה שיבואו לעזרתו.

האם התחפושת הצילה את אחאב מגורלו?

אחאב לבש שריון קשקשים (ש"א יז ה), מגן המקיף את החלק העליון של הגוף. השריון היה מחובר מחלקים הדומים לקשקשי הדג באופן שהם מכסים אח גופו של הלוחם ומגנים עליו למרות שהגוף גמיש מתחתיו. איש אחד מחיילי ארם דרך את קשתו לתומו, בלי להתכוון דווקא למלך, והחץ נכנס בין הדבק ובין אחד הקשקשים ופגע בגוף המלך.

כאן התגלה אומץ לבו של אחאב גבורתו ומסירותו לעמו וארצו במותו מות גיבורים. הוא הרגיש שנפצע קשה אמר לנוהג את רכבו הוציא אותי מקו המערכה הראשונה אל הקו האחרון. וכל הזמן המשיך לפקד על חייליו, אחאב הבין מה צפוי למחנה ישראל כשייוודע לחיילים שמת המלך, משום כך ביקש מעבדיו שיחזיקוהו "מעמד במרכבה נכח ארם" כלומר: יחזיקו אותו במצב זקוף, כדי שלא יבחינו שהוא פצוע קשה, כי לא רצה לרפות ידי אנשי המלחמה. כל היום שתת דמו אל תוך הרכב עד שבערב נפל מת בתוך המרכבה. "ויעבר הרנה במחנה כבא השמש לאמר: איש אל עירו ואיש אל ארצו" (פס' לו). "ויעבר הרנה" (הכרזה) לאחר שהמלך מת ונתאפשר לעם לסגת בחסות החשיכה. הועבר כרוז במחנה אל תוסיפו להילחם עוד כל אחד ישוב לביתו. "איש אל עירו ואיש אל ארצו". עיר מילה נרדפת כאן לארץ. מצאנו כבר שתחום של כל עיר קרוי ארץ כמו: "בארץ שלשה", "בארץ שעלים", "בארץ ימיני", "בארץ צוף" (ש"א ט ד-ה).

את גופת המלך הביאו משדה המערכה לעיר בירתו שומרון. וילקו הכלבים את דמו שנשטף מן הרכב בחלקו נשפך על האדמה וחלקו התערבב במי הברכה, והזונות התרחצו או כבסו את בגדיהן במים אשר בברכה המעורבים בדם המלך, דבר הנחשב לביזיון נוסף למלך. כדבר ה' שנאמר: "במקום אשר לקחו הכלבים את דם גבות, ילקו הכלבים את דמך גם אתה" (כא יט).

אכן לא צמחה תועלת מהברית שנכרתה בין אחאב לבן הדד. הנביא צדק בכך שגילה מורת רוח מיחסו של אחאב לבן הדד. הוא הבין שמלך ארם הוסיף להיות אויב לישראל ויגלה כפיות טובה, ויתקיף את ישראל בהזדמנות הראשונה.

"ויתר דברי אחאב וכל אשר עשה ובית השן אשר בנה וכל הערים אשר בנה הלוא הם כתובים על ספר דברי הימים למלכי ישראל, וישכב אחאב עם אבתיו, וימלך אחזיהו בנו תחתיו" (פס' לט-מ). בית השן- ארמון אשר בו קישוטים משן פיל, סימן לעושר מופלג ולחיי רווחה. בחפירות שנעשו במקום בו עמדה שומרון העתיקה נמצאו שרידי שן פיל. משערים כי הם מארמונו של אחאב.

אורות וצללים במלכות אחאב / ברוריה בן-דוד (וייס)

חיייו של אחאב היו מלאי תהפוכות. אחאב פסח על שתי הסעיפים. מצד אחד היה נתון להשפעת איזבל אשתו ומצד שני להשפעת אליהו. אף קרא לבניו שמות ששם ה' מצורף אליהם: אחזיהו, יהורם, עתליהו, יואש.

אורות:

- 1) אחאב הלך בדרכו המדינית של אביו שביקש לחיות בשלום עם הארצות השכנות. ביחסיו עם יהודה, עבר הירדן וצור שמר אחאב על מורשת אביו.
- 2) בימי ירבעם ורחבעם, ובימי אסא ובעשא שררו יחסי איבה כה חמורים בין מלכות ישראל למלכות יהודה. שאסא מלך יהודה הזמין את מלך ארם לתקוף את בעשא מלך ישראל. לעומת זאת בימי אחאב שרר שלום ביניהם. ולחיזוקו השיא אחאב את עתליה בתו ליהורם בן יהושפט (מל"ב ח יח כו; דה"ב יח א). הודות ליחסי הידידות בין אחאב ליהושפט הסכים מלך יהודה להשתתף עם אחאב במלחמת רמות גלעד.
- 3) אחאב הצליח לשמור על כיבושי עמרי בעבר הירדן בשלמותם.
- 4) מואב נכנעה לישראל בימי דוד (שמ"ב ח ב) והוסיפה להיות משועבדת לישראל עד מות אחאב (מל"ב א א).
- 5) בתחילה לא העז אחאב לצאת למלחמה בארם וחיל ארם התפשט בכל הארץ. אך משהוברר לאחאב ששאיפתה של ארם להכניע ולשעבד את ישראל לממלכתו, הצליח אחאב להכות את ארם מכה ניצחת. כאשר התחדשה המלחמה לאחר שנה, נחל אחאב ניצחון מזהיר וגדול מן הניצחון הראשון, למרות שמספר חייליו היה קטן וחילו של מלך ארם היה רב ועצום. ובברית שנכרתה בין ארם וישראל החזיר מלך ארם את רוב הערים שנכבשו מישראל בימי עמרי, ובמקום השווקים שהוכרח עמרי להעמיד לרשות ארם בשומרון התחייב מלך ארם להעמיד לרשות ישראל שווקים בדמשק. כך ניתנה לאחאב יד בפיקוח על דרכי המסחר שחברו את ארץ ישראל עם סוריה וארצות נהר הפרת.
- 6) כאשר אליהו הנביא מצווה על אחאב לכנס את כל ישראל ואת כל נביאי הבעל והאשרה על הר הכרמל נענה אחאב לתביעת אליהו והיה שותף מלא במעמד הר הכרמל, ולא מחה נגד הריגת כוהני הבעל כי האמין באלוקי ישראל למרות שמרד בו בגלל איזבל אשתו.
- 7) אחאב יחידי בן מלכי ישראל שהכתוב מציין שבנה ערים רבות "וכל הערים אשר בנה" (כב לט).
- 8) בית השן אשר בנה בשומרון הינו סימן לעושר מופלג. ימי מלכותו של אחאב למעט שנות הבצורת היו ימי עושר ורווחה בישראל.
- 9) אחאב גילה מעשה גבורה עילאי במלחמה האחרונה ברמות גלעד. גם כשנפצע אנושות כשדמו השותת ממלא את כל "חיק הרכב" לא נטש את עמדת הפיקוד כדי לאפשר לצבאות ישראל ויהודה לסגת בשלום בחסות חשכת הלילה.

צללים :

אחאב הרבה לחטוא יותר מכל מלכי ישראל שהיו לפניו. "ויוסף אחאב לעשות להכעיס את ה' אלקי ישראל מכל מלכי ישראל אשר היו לפניו" (טז לג). "לא היה כאחאב אשר התמכר לעשות הרע בעיני ה', אשר הסתה אתו איזבל אשתו" (כא כה). עשה כל הרע בעיני ה' (כא כה). בגלל חטאיו נענשה ישראל בבצורת קשה.

- (1) אחאב התמכר לעבודה זרה בהשפעת איזבל שהתירה עריות וכל תועבה בפרהסייה כעולה מדבריו של יהוא על איזבל (מל"ב ט כב).
- החולשה שגילה אחאב כלפי איזבל השפיעה על החיים החברתיים והדתיים של ישראל. הוא לא מחה על התנהגותה אלא היה שותף להפצת העבודה הזרה, וכדי להניח דעתה בנה בשומרון מקדש לבעל ולאשרה.
- (2) בהסתת איזבל פולחני הבעל והאשרה הפכו להיות פולחנים ממלכתיים. ואחאב לא מנע מאיזבל לרדוף עד חרמה את כל המתנגדים לפולחנים אלה בעיקר את נביאי ה' ולדון אותם כדין מורדים במלכות שדינם מוות.
- (3) חנן את מלך ארם מתוך תקווה להשכיך שלום בין ישראל וארם. מכיוון שלא מיצה אחאב את הדין עם בן הדד היו מלחמות נוספות עם הארמים באותו דור, ובדורות הבאים המשיך ארם ללחוץ את ישראל ושם אותו "כעפר לדש" (מ"ב יג ז).
- (4) השאיר ברשות ארם מקומות בעבר הירדן ובהם רמות גלעד.
- (5) חס על מלך ארם אך התאכזר לנבות בן עמו. רצה לרכוש את כרמו של נבות היזרעאלי למרות שאין נחלת אבות עוברת מרשות לרשות. משהפקיד ביד איזבל את חותמת המלך נעשה שותף למעשיה, וע"י כך עזר לה לביים את משפט נבות. ע"י הריגת נבות בהשפעת תכניה של איזבל שהקימה נגדו עדי שקר, לא רק עבר על שפיכת דם נקיים, אלא חרג מסמכותו של בית המלכות ופגע בחוק היסוד של חלוקת הנחלות בישראל. עבר על הדיברות: לא תחמוד, לא תענה ברעך עד שקר, לא תרצח. למרות שאחאב התחרט מעומק לבו על רצח נבות קרע את בגדיו שם שק על בשרו והתהלך כאבל, מעשה נבות הכריע את הכף לחובת אחאב, ולא היה בכוחה של התשובה לבטל את גזר הדין שנגזר עליו ועל ביתו, אלא לדחות את גזר הדין לדור הבא.
- (6) האמין לנביאי השקר וכלא את מיכיהו בן ימלה בבית הכלא על שניבא לו מפלה במלחמה.

פרק כב (פסוקים מא-סוף)

תיאור מותו של המלך אחאב היה ראוי לסיים את ספר מלכים א'. היות ובפרקנו ניתן תיאור קצר על המלך יהושפט מגדולי מלכי יהודה מצאתי לראוי להרחיב ולהשלים עליו דיון נפרד ונוסף מספר דברי הימים ב'. (ברוריה)

למדנו על יהושפט שהסכים להשתתף במלחמה עם אחאב נגד ארם שתכליתה הייתה להשיב לישראל את רמות גלעד. עתה נלמד על נאמנות יהושפט המלך לה' ועל גדולת מלכותו ותפארתה. יהושפט שהיה מן הגדולים שבמלכי יהודה, התחיל למלוך בשנת ארבע לאחאב. מלך עשרים וחמש שנים. בן שלושים וחמש היה במלכו. שם אמו עזובה בת שלחי. ימי יהושפט נמנים עם הימים הגדולים והטובים של ימי בית ראשון. יהושפט היה הראשון במלכי יהודה שהשלים עם ממלכת ישראל, וכדי לחזק את השלום ביניהם התחתנו שני בתי המלוכה זה בזה (דה"ב יח א). יהורם בן יהושפט לקח את עתליה בת אחאב לאישה (מל"ב ח יח).

באדום היה נציב שמשל בשם מלך יהודה מימי כיבושו של דוד (שמ"ב ח יד). כך שעציון גבר הנמל הגדול של אדום לחוף ים סוף היה בידי מלכי יהודה. יהושפט רצה לחדש את הסחר הבין-לאומי מימי שלמה שפסק כנראה לאחר מותו, ולהביא זהב שהצטיין באיכותו והיה מצוי בשפע בארץ אופיר (ט כו-כח).

מדוע נכשל חידוש מסע האניות מאילת לאופיר?

יהושפט לא ביצע את תכניתו כי אניותיו נשברו בגלל סערה בים בעציון גבר. אחזיה בנו של אחאב הציע ליהושפט לשקם את הצי בסיוע עבדיו ולהפליג יחד עם מלחי יהושפט באניות אלה לאופיר. לפי פרקנו יהושפט סירב להיענות להצעת אחזיהו "ולא אבה יהושפט" (פס' נ). הדברים כתובים על דרך השבח, אך בדה"ב יש גינוי ליהושפט. הנביא אליעזר בן דדוהו ממרשה מוכיח את יהושפט ומניא אותו משותפות זו. מרשה נמנית עם ערי המבצר של יהודה (דה"ב יא ח), והיא גם עירו של הנביא מיכה. "כהתחברך עם אחזיהו פרץ ה' את מעשיך, וישברו אניות ולא עצרו ללכת אל תרשיש". (דה"ב כ לז). כלומר: בהתחברך בקשרי מסחר עם אחזיהו שהרשיע לעשות (דה"ב כ לה), נשברו האניות בסופות שנתחוללו בים סוף והמסע התבטל. בפרקנו לא מוזכר מעשה ההתחברות בין יהושפט לאחזיהו.

בספר מלכים מסופרים מעשי אסא ויהושפט בקצרה. בספר דברי הימים מפרטים את מעשיהם, ומספרים על פעולות חשובות שהם עשו ושאינן מוזכרות בספר מלכים. **נשווה ביניהם:**

יהושפט הלך בדרכי אביו. יש דמיון בין מעשיהם. אסא ביער את העבודה הזרה מן הארץ ולא חשש להסיר את מעכה אמו מגבירה (טו יג). יהושפט עשה רבות לטהרת הפולחן. ביער את הקדשים שנשארו בארץ לאחר שאסא ביער אותם (טו יב). "אך הבמות לא סרו עוד, העם מזבחים ומקטרים בבמות" (פס' מד). הכוונה לבמות (למזבחות) שהוקמו לה'. יהושפט לא בטלן אף על פי שנאסרו לאחר הקמת בית המקדש.

נראה כי כוחו של יהושפט היה גדול מזה של אסא. על אסא כתוב: "ויעש אסא הישר בעיני ה' כדוד אביו" (טו יא). "רק לבב אסא היה שלם עם ה' כל ימיו" (טו יד). "ויעש אסא הטוב והישר בעיני ה' אלקיו" (דה"ב יד א). על יהושפט כתוב: "וילך בכל דרך אסא אביו, לא סר ממנו, לעשות הישר בעיני ה'" (פס' מג). "ויהי ה' עם יהושפט, כי הלך בדרכי דויד אביו הראשונים...כי לאלקי אביו דרש ובמצותיו הלך" (דה"ב יז ג-ה). "ויגבה לבו בדרכי ה'" (דה"ב יז ו), אף על פי ש"גבהות לב" במקרא היא מידה רעה בפסוק זה כוונתה למעלה גדולה. יהושפט היה אמיץ לב בהליכותיו בדרכי ה', כי הבין לבבו לדרוש האלקים (דה"ב יט ג).

גם אסא וגם יהושפט התחברו לנביאים ודרשו את דבר ה'. אך אסא העניש את חנני הרואה על שהוכיחו כי נשען על מלך ארם (דה"ב טז י), ואילו יהושפט במלחמת רמות גלעד ביקש מאחאב לדרוש את דבר ה' (פס' ה ו), וכשאחאב ביקש להטיל דופי במהימנותו של מיכיהו בן ימלה אומר לו יהושפט: "אל יאמר המלך כן" (פס' ח). כשהוכיחו חנני החוזה על שעזר לאחאב במלחמת רמות גלעד קיבל יהושפט את דברי הנביא ונמנע לבוא למלכות ישראל (דה"ב יט ב-ד). גם כשהוכיחו אליעזר בן דדוהו על שהתחבר לאחזיהו בן אחאב בעניין אניות תרשיש קיבל את דברי הנביא וסירב להצעת אחזיהו (דה"ב כ לז).

אסא הביא את כל העם בברית מחודשת עם ה' ובדבר הזה היה הראשון למלכים (דה"ב טו יב-יג) שעשו כך. כנראה הטיל אסא את הוראת התורה על הכוהנים, כנרמז בנבואת עזריהו בן עווד "וימים רבים לישראל ללא אלקי אמת וללא כהן מורה וללא תורה" (דה"ב טו ג). הכוונה בפסוק זה לימי אבותיו של אסא רחבעם ואביה שלא היו נאמנים לה' והשתחוו לעגלי הזהב.

על יהושפט כתוב במפורש שעשה ללימודה של התורה בין המוני העם ולצורך זה הוא מינה משלחת של חכמים המורכבת משרי ישראל, לויים וכוהנים שהלכו וסבבו בכל ערי יהודה "ועמהם ספר תורת ה', ויסבו בכל ערי יהודה וילמדו בעם" (דה"ב יז ז-ט). ויהושפט עצמו הלך בכל רחבי ממלכתו "מבאר שבע עד הר אפרים וישיבם אל ה' אלקי אבותיהם" (דה"ב יט ד). כשמואל הנביא שהיה הולך וסובב בערי ישראל (ש"א ז טז).

יהושפט ארגן מערכת שיפוטית בכל עיר ועיר ועליהם את בית הדין הגדול בירושלים המורכב מן הכוהנים והלויים ומראשי האבות לישראל. מהשופטים תבע לדון "ביראת ה' באמונה ובלבב שלם" (דה"ב יט ה-י).

גם אסא וגם יהושפט שקדו על ביטחונה ורווחתה של הממלכה. הם בנו ערים ומבצרים. שניהם הקימו חילות וציידו אותם בנשק, אסא (דה"ב יד ה-ח) ויהושפט (דה"ב יז יב-יט) ושניהם זוכים לשנות שקט. אסא (דה"ב יג כג; יד ה; טו יט). יהושפט (דה"ב יז י; כ ל).

גם בתחום זה הגדיל יהושפט. אסא הוציא כסף וזהב מאוצרות בית ה' ובית המלך ונתנם לבן הדד מלך ארם, ואילו יהושפט לא נתן מאוצרותיו לזרים, אלא "ומן

פלשתים מביאים ליהושפט מנחה וכסף משא, גם הערביאים מביאים לו צאן אילים" (דה"ב יז יא), וכך היה לו עושר וכבוד לרוב (דה"ב יז ה ; יח א). "ויהי יהושפט הולך וגדל עד למעלה" (דה"ב יז יב). הולך ומתעשר הן בכסף והן במקנה.

מה ידוע לנו על אחזיהו בן אחאב?

אחזיהו מלך בשנת שבע עשרה ליהושפט מלך יהודה, הוא מלך על ישראל שנתיים. ויעש הרע בעיני ה' ככל מלכי ישראל שמלכו לפניו, וילך בדרך אביו שעבד עבודה זרה (טז לא-לב ; כא כו), ובדרך אמו עובדת האלילים על זנוניה וכשפיה הרבים (מ"ב ט כב) ובדרך ירבעם בן נבט, אשר עשה את העגלים, ואסר על העלייה לרגל לירושלים, לא רק שחטא בעצמו, אלא החטיא את ישראל. "ויכעס את ה' אלקי ישראל ככל אשר עשה אביו" (פס' נד).

ניבים

כמוני כמוך, כעמי כעמך, כסוסי כסוסך. (פס' ד).
בהשאלה: נכונות לשותפות מלאה.

עברה הרינה (פס' לו).
בהשאלה: השמועה עשתה לה כנפיים, השמועה התפשטה.